

IGANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1902-ko Agorra-ren
14^aEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1902-ko Iraila-ren
14^a

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tivoli, letra B, 2.º derecha.

ARRANTZALEAI

Donostiatik, Ondarruatik, Lekeitiotik, Elanohobetik, Bermiotik eta beste lekueetatik lengo domekan Bilbora etorri zineen arrantzale taldeak, zuek ekarri deuskuzuen euskal aize garbi ederrak gure biotzak poztu, ta gure odolak bizkortu, ta gure bularrak nasaitu eraguin deuskuz.

Bai, domekan eta astelenean, euskaldun izatea ta euskal-lurrean jaio izana onoregarritzat daukagun guztiok errazago arnasa artzen guenduen, zuen etorreraz Bilbok daukan erdaldun sudea edo atsa zelanbait estalduta gueratu zanean.

Egun orretan gure gogoak aldetu edo konparatuten zituan ichasaldeko euskal-seme mardul eder indartsuak, mutillakoak langosse poztasun ta bizitasunaz, esan zeikeala osasuna ta bizia alde guztietara zabalduten ebela, emen egunero ikusten doguzan belarri-motz erkiñ estu ziztriñ kolorga prakerre zitalakaz, aiztoa edo kuchilloa guerrikoan eta estula ta gueissoa beti soinean darabillena-kaz; eta esaten guenduen biotz biotzetik: *Jaunak bedeinkatua da gure berbete ederra.*

Edo bestelan beguiratu eizue euskera gozoa ondiño gordeten dan lekuetan eta euskerea galdu danetan zelango bardinguetasuna dagoan. Aretan ekandu onak, garbiak; one-tan, *vicio* edo galguirora ugari; aretan berba gaiztoak banaka entzuten dira, oneetan biraua puntuan bein; aretan erailteak (1) ezezaunak dira, oneetan eguneroko janaria; aretan lan eguiten da garratz, oneetan al-perreria da *moda*; aretan naiz ta charto bizi osasuna dago, oneetan ardura guztiakaz beti dago eria; aretan guizon biurak eta indartsuak asten dira, oneetan ziztriñ lotuak.

Euskereagaz batera gordeten da gure izakerea; mundu guztian, aiañ erri laburra izan arren gu, entzute ona ta maitetasuna erakarri deuskun izakerea. Erdereagaz sartuten jakuz emen erdaldunen charkeri guztiak, eta ez oneek euki leikeezan gauza onak.

Arrantzale maiteak, euskaldun zintzoenatarikoak zintzoenak ezpazaree, anchina urrunetik Euskaldunen

entzutea ichaso guztietatik zabaldu dozuonok, izan zaiteze beti euskaldunak, eutsi eiozue euskera zaar ederrari gaur arte leguez aurrerantzean, eta gaur leguez, indarra, osasuna, poza ta jente guztien maitetasuna eukiko dozue.

IBAIZABAI-ek gogoz gogozko agur bat bialduten deusue oju eguiñaz; *Bizi beitez euskaldun arrantzaleak.*

Guipuzkoatarren eta

Erromatarren kondairak (1)

Oguei eta sei bat urtez
Jesus baiño lenagotik,
Etsai gogorak etorri ziran
Gure kontra Erromatik;
Beldur andirik ustez etzuten
Bada izango gugatik,
Asmo gaiztoak aldrebes irten
Eguinalak eguingatik,
Euskaldunak garailariak
Lenago, oraiñ ta beti.

Antistio eta Firmio
Marko Agriparekin,
Otabiano buruzaria
Ere an zuten berekin;
Iru talderi etorri ziran
Lau nagusicho oiekin
Arrotasunaren bandera
Ongui zabalduarekin,
Era onetan sartu ziraden
Ausardi aundiarekin.

Lenengo lana atek ichi
Ichasoz eta legorrez
Baiñan etziran luzaro egon
Arpegi eman beldurrez;
Loa gauean ariña eta
Beguiak ernai egunez,
Laister ziran balienteak
Asi galdetzen lagunez,
Aitaren seme irten ziraden
Irakurritzen degunez.

Gogoan gorde litekeana
Seme orien esana,
Erromatarrek or datozkigu
Peletzera gugana;
Al dan guziak biribillatu
Bear degu elkargana
Beldurrik gabe sartu aurrera
Gogor etsaioiekgana,

Bentzu dezagun indarrarekin
Onuntz aguertutzen dana.

Uste etzala samindu ziran
Erromatar oien farrak,
Guipuzkoako mendi-mutillak
Ziradelako azkarrak;
Buruzariak ere etziran
Orientzako aiañ charrak
Oiañaz pizkorak, gorputz liraina
Gogortsuak atzaparrak
Ainbeste milla guizonen mende
Gure probintzi bakarra.

Asiakgatik etor-berrian
Erromatarrek gogorki,
Bost urte aitan zenbait pelea
Galdu zituzten nork daki;
Aleguina eguin det baiñan
Nik au eziñ erabaki,
Guerraren zale baziran ere
Aspertu ziran ederki,
Soldadu arro erronkosoak
Jolastun egonakgatik.

Izu-ikaran arkitzen zala
Etsaiaren talderia,
Otabianok atera zuen
Erritarretan berria;
Nolabait ere edertu naiak
Bere guda galgarria,
Gudaldi onradu bat eguinda
Bata besteen leguea,
Alzan lenena bukatu zediñ
Kantabriako pelea.

Euskaldunaren aguintariak
Gauz-ori entzunarekin,
Erantzun zion conforme guera
Gu zure esanarekin;
Irureun mutill esleituak
Emen daduzkat nerekin,
Azken batailla nai badezute
Onela eguiñ gurekin,
buruz burura etor zaitezte
Soldadu onenarekin.

Bear bezela kunplitu zuten
Beren itz onorezkua,
Autaturikan zegoan bada
Bataillarako lekua:
Guipuzkoaren onra aundia
Zelai bat Errez-ill-koa,
Makiñacho bat erromatarrek
Bizia utzitakoa,
Egun beretik da erri ori
Esan dan izenekoa.

Ordu ta laurden iraun zuen
Gauza guchi gora bera,
Eta batailla beti bezela
Mendi-mutillen aldera;

Erromatarrek ia guztiak
Erori ziran lurrera,
Otabianok ikusirikan
Bere jendien galera,
Zer guertatu zan laister bialdu
Zuen Erroma aldera.

Albiste ori artuta laister
An Erromako errian,
Senadu danak erantzun zuan
Guztiz aserre bizian;
Pelea irabazi dizute
Chit erraz beren errian,
Guk ere ori eguingo degu
Nai bada gueren lurrian,
Guizonez guizon euskaldun oiek
Etorri nai dutenian.

Uste gabeko erantzueria
Arrokerizko orrekin,
Euskal mutillak berotu ziran
Onra nai aundiarekin;
Oiarzun-en zegoan eche bat
Lartaun-en izenarekin,
Ango galai bat berriz guiari
Eun mendi-mutillekin,
Peletzeko pozez joan ziran
Bada danak elkarrekin.

Erromaldeko Tiber erriko
Ibai aundian erdian,
Zelai eder bat anchen zegoen
Arraz leku aguirian;
Esola-ezia zeukan eguiña
Guziz arreta aundian,
Berreun guizon peletzeko
Ichituarren barnian,
Igues lekuriñ inora ezta
Etsaia berriz aldian.

Erromatikan irten ziraden
Bataillarako lurrera,
Kantabriarrak inguratuaz
Ibaiaren bazterrera;
Beren kabarra zulatu eta
Bota zuten ondarrera,
Erromatarrek ikusten zeuden
Mendi mutillen sarrera,
Salto ta brinko igaro ziran
Zelaichoaren gainera.

Erromatarrek albora ziran
Etorri galdetutzeroa,
Ea zergatik botatzen zuten
Ontzi ura ondarrera;
Kantabriarren buruzariak
Erantzun zion osteria,
Lenengo lana oraiñ goazen
Zelaian peletzera,
Eta ondoren zuen kabarran
An guera beste aldera.

(1) Erailtea, guizon bati bizia kendutea; *asesinato* ordenaz.

(1) Itz neurtu oiek antziñakoak dirala badakigu, baiñan ez nork moldatuak izan ziran.

Noizbait bear da egun batean
Bildu ziran elkarrekin,
Bi aldetako buruzariak
Eun bana guizonekin;
Lizar-makillak orduan armak
Ertzean baionetakin,
Biotzak salto eguingo zuten
Ori ikustearekin,
Erromatarrak gueienak iltzen
Lenengo kolpearekin.

Oguei eta bat guizon ziraden
Illak kantabriarrai,
Laroguei eta gueiako oiek
Berriz erromatarrai;
Euskaldunak irabazirik
Guerraldi omentsu ori
Berealassen eldu zioten
Etsaiaren ontziari,
Eta betiko berendu zuten
Transtiberiko lur ori.

Erroman zegon aguintariak
Senaduko itzarekin,
Euskaldunari au esan zien
Leialtasun guztiakin;
Alkardadean bizi nai degu
Orain aurrera zuekin,
Seme-ordeko nai badezute
Izan ill-arte gurekin,
Eguingo degu gure alabak
Emazte emanarekin.

Euskaldun aiek elkarturikan
Guztiak baten itzera,
Erantzueran esan zioten
Jaun prestu orri osteria;
Jarriko guera zuen alaba
Oien senar izatera,
Pake gozoan guerta gaitezen
Gu elkarrekin aurrera,
Anaiatasun guziarekin
Erroman biziko guera.

Bi erri oiek pake osuan
Ordutik ziran guelditu,
Zer guertatu zan orra nik esan
Inork nai badu aditu;
Guipuzkoak bere fueruak
Oraindaiño gorde ditu,
Probentzi onek seme leialak
Beti izandu oi ditu,
Aurrera ere ala dezala
Bizi dan arte seguitu.

ERROMERI GOGOANGARRIA!

Ala izan da, ill onen lauan, *Sancti Spiritus* deritzon Aitzgorri-peko ermita batera eguin dana.

Ermita onetan arkitzen da, anizñako guizaldietako gauetan galtzen diran demboretatik, Gurutze Santu bat, askok eta askok, baña batez ere inguruetako jendeak, jaiera ta beguramentu andian daukatena. Bada, Gurutze Santu maite-beneragarri oni, aitatu nai ez ditudan zenbait bidegabe ta charkeri eguiteko ausardia izan zuten kristauen izena eramatea merezi ez duten zentzun-gabeko norbaitzuek. An arkitzen ziran euskaldun on-zintzo-eguiatzko batzuek atera bazuten ere beren arpeguia Jaungoikoaren alde; baña berri triste

negargarri au barreatu ta zabaldu zan tokietako kristau fededun guziaz mindu zitzaien biotza, bide zan bezela, eta inguruko errietako Apaiz Jaunak asmatu zuten, Jaunari eguindako bidegabe ta charkeri onen orde, eta Euskalerrian artu zan damu bizia erakustearren, Ermita artara bertara erromeri andi bat eguitea. Izentaturik eguna, an bildu dira, esanda guelditu dan bezela, ill onen lauan, Araya, Zalduendo, Araoz, Zegama, Segura, Mutiloa, Zerain eta Idiazabalgo errietatik jendetza andiak, bakoitzak bere [Apaiz Jaunak buruan zituala, baita Erligioso bi ere Arantzazuko Aita Frailleen izenean, egualdiaren charrari, eta bide luze ta aldapa nekagarriai beguiratu gabe. Goizeko amarrak jota guerosseago asi zan Meza nagusia, kampo garbian, aldapa-antzeria dagoan Ermita ondoko zelai batean, eztondetua (1) izan zan Gurutze Santu bera aldare gañean jarrita. *Kyrie eleison, Christe eleison* zioten kantariak, Eslava Maisu ospetsuaren *mi bemol* deritzan Meza ederra baño ederragoa kantatuaz. [Zer gauza bigun, samur eta biotzaren erdi-erdiraño allegatzen zana zan hura! Ezin Meza egokiagorik autu zitekean egun artarako. Kantarien deadarrak, Gurutze Santuari charkeriak eguiten aritu ziranen damuzko zotiñ eta zispuruak ziruditen.

Bukatu zan Meza santua, eta Don Jesus Echevarria jaunak ekin zion bere sermoiari euskera garbi-chukunian, egunari zegokion gai erazko bat azalduaz. Goizean goizetik zerion euri-lambro gogaikarriagatik batere bildurtu gabe, zirauan jendeak aini itzaldi ederra entzuten, eta orra nun, zaparrada andi-izugarri bat etorrita, al zuanak al zuan estalpera igues eguiñaz, guziak sakabanatu ziran. Guero eman zion, gogotik ala ere, chimistari, turmoiari eta chingorrari ikara eraguiteko moduan arratsalde aurrera sartu arteraño, bada-epadako ater-unecho batzuek baizik eguin gabe. Oker andia ekarri zuan egualdi char onek; bada sermolaria bereala zijoa irakurtzera Gurutze Santuari bidegabeak eguiten aritu izan zanaren karta edo eskutitza, zeñean zion: ondo ezagutu ta damuturik zegoala bere gaizki eguiñaz, eta bakar-bakarrik opa zuala presondeguian katibu ez egotea, beste erromesakin batera leku artara etorrita guzien aurrean Jaungoikoari barkas-zioa umilki eta biotzez eskatzeko. Gauza ederra izango zan ausse ta askoi negar malko gozoak atera-eraziko ziena, baña Jaunak etzuan nai ala noski; eta onembesterekin bukatu bear izan zan, gure gogotik beñere joango ez dan erromeri gogoangarri hura.

Orduko chimista eta turmoi ikaragarriak ikusi ta adituta, esan zitekean eze, Jaungoikoak aditzera eman nai zigula bere aserre biziaren astarnacho arekin, zeñ gogorra ta izutzekoa

(1) Profanado.

izango dan bere justiziaren ezpata zorrotza, pekatuen bene benetako damuz beragana demboraz biurtu nai ez diranentzat; eta baldin berari charkeriak eguin ziozkatenean, an Gurutzean zegoan tokitik, bere esku bedeinkatuarekin masallako bat emanda edo oñazkar batekin, ondatu expazituan bere gaitz-guilleak eta bota Infernuko suteguira; etzala artarako indar edo eskubiderik etzualako, baizikan bere eraman eta errukimientua gure gaiztakeria ta eskergabetsuna baño andi eta zabalagoak diralako.

[Oh Gurutze Santu benegarria! Zure aurrean belauniko jarriarik, gure utseguite ta ezker char guzien barkazioa eskatuta, diotsugu guziok: Agur orañ eta beti, guri eguiatzko osasuna ekarri ziniñgun Gurutze Santu dontsu—maite—biotzekoa. [Agur milla eta milla bider, Adanek eransi edo itsatsi zigun eritasuna sendatzeko frutua ematen diguzun Arbola eder-osaguillea! Iguzu, arren, zure itzalpe gozoan, inoiz eta inora alde gabe, bizi gaitezela mundu onetan; eta zu besarkatuta, zu laztanduta, zuri muñ gozo-irazeikiak emanda, esku bedeinkatu orietan gure arima gasso au uzteko zoriona izan dezagula. Bai, arren, bai.

ERROMEZ BATEK.

MENDIKO SEMEA

(Zortzikoa)

Zorionez bizi da
jaioa mendian,
pake dontsuan eta
Jaunaren grazian;
pozez arkitutzen da
norbere tokian,
lana eguiñaz bere
denbora guzian.

Choriak maite duen
bezela kabia,
dalako bertan jaio
ta egan ikasia;
menditarrak ala du
maitetzen mendia,
anthen bertan dalako
jaio ta asia.

[Inoiz etortzen bada
menditik errira,
nai-eza sartzen zaio
biotzen erdira!
bañan echol aldera
ematian jira,
ariñ ariñ joaten da
kantari mendira.

JOSÉ ARTOLA

EUSKALDUN ERDALZALEA

MARTÍN TIRO

I

—Adizazu adiskidea.
—¿Ni zure adiskidea?
—Bai, beñepeñ ezagutzen zaitut.

—¿Zuk ni ezagutu?
—Arpeguiz beñepeñ bai.
—¿Eta besteak zertaz ezagutzen dituzu ba? ¿Kokotez?
—Esan nai dizudana da, nik zu ikusi zaitudala.
—¿Nun guero?
—Guero inon ere ez. Orain emenche, eta lenago ere nunbaiten bai.
—[Nunbaiten! ¿Nun dago erri ori?
—Ori ezta erria.
—¿Zer ba, egosia?
—Matrematrikarik eztakit nik bai, eta...
—¿Eztakitula ta baietz? Oiek bai dirala matematikak.
—Probecchu on deguizula ba, eta or konpon, agur.

II

Etzan buruz makala Martín baña etzan berak uste beñiñ azkarra ere. Gaitz orisse bazuan beste askoren antzera. Galizian asko ernaitu omen zan. *Ya lu creu*.—Eztakit ba ernaitzeko baño lotartzeko leku ohea ez ote dan Galizia—esaten zion Brunok. Asko korritutako guizontzat, guizon korrientetzat zeukaten Martín errian, bada berak zionez, gauza asko ikusiare bazan.

Koruan eguiñ zituan oguei urte, Santiagon ogueitamar, Lugon berroguiei, Orensen gueiako, eta orretan eta onetan osatzen zituan eun ta larogueta bat urte, konturatu gabe alkartze edo sumatzeaz banaka esaten zituanak, eta kontuan artu gabe ere euskal—errian zeramatzkianak. Esaten zion bere lagun batek, euskal erria etzala Galizia, eta konpon zitzala obekisseago botatzen zituan batekoiak (*alias* guezurrak,) baña alperrik: asko korritua zan, eta ondo zekian, eguia gauza urri edo guchia zala, eta ala, guezur ta abar apureho bat nastu gabe, etzuala gustorik.

—Baña [guizona! Martín Tiro deituko dizute—esaten zion bere adiskideak.

—¿Eta zer neri? Ortan eztute guezurrik esango.

III

Baño arrigarriak ziran ikusi zituan gauzak. Beñiñ batian ikusi zuan idia, eguetan zijoala. ¿Egorik bazuan? Etzan oroitzen. Beste batian ibai bat, ura goruntz zeramana, ichasoan asiera, eta mendi-zulo batean bukaera zuala, eta beste orrelako gauz asko, ¿ikusi gabe sinistu eziñ zitezkenak.

—Ikusitaren sinistuko eztiranak-esan zuan Brunok.

—¿Zergatik ez?

—Ikusiko eztiralako gauz oiek, eta ikusiko ezpadira, eziñ sinistu ikusita.

—Zuek eztakizue ezer.

—Ik bai: bi jakiteko obligazioa badek; lau dakizkik; baña sei dakizkiala uste dek, eta beti biren paltan arkitzen aiz.

Issillik guelditu zan Martín, zergatik etzan ain setatsua ere. Bazekian amur ematen laster, inork gogor eguiten bazion, eta ala esatean Bru-

nok, etzala inon, ega eguin zezakian idirik, eta ez ura goruntz eraman zezakian ibairik:—beraz—esan zion-ames eguingo nian,—eta enenbeste- rekin issilldu zan, alako eratan eguin oi zuan bezela; baiña inork atzera eguiten espazion, sartu oi zituan ziri ederrak, eta bota ere bai tiro bapauak.

IV

—Ze arraie! Ze erderaz nekez ikasita, beti euskaldun artian? Ni banua baiña-eche batera, bestetarako espadare, sikiera nere erdera onekin zerbait luzitza, eta or konpon toromundo.

—Ola D. Martín querido; ¿tambien usted por aquí?

—Si señor D. Pollino (1)

—¿Cuanto me alegro!

—Yo también.

—¿Toma V. baños?

—No señor,... truchas.

—¿Ah! duchas.

—Si señor.

—¿Y qué tal?

—¿Ene que larris!

—¿Mucha impresión?

—Impersión no, pero... ¡ené que icaraciones... dar... dar... dar..!

—Sí, al principio mucho temblor...

—¿Tambor? No señor, sino quitatarras, cascachetas, baile san vito y así.

—¿Y qué tal de caza?

—¿Ai, ai! Ni disparatar escupeta.

—Bastante disparata V. con la boca—esan zion albotik korkoss batek.

—¿Ai caballero!—erantzun zion—mucha presomisión tienes.

—Puede ser: pero es el caso que en bascuence dispara V. tiros y en castellano dispara disparates con la boca.

—¿Ai Bruno—esan zion Martinek bere lagun euskaldunari! Ze ote da erderaz ez jakitea?

—Eta ze ote da, jakin ez, eta dakialako ustean, erderaz beti itz eguin nai izatea!

—¿Guizona! Erdera ere itz eguiteko dek.

—Bai, dakianak.

—¿Eta itz eguin gabe ikasiko aldiat?

—Ez; baiña ondo ikasi baiña len, maisukerietan astia, amaika kanako alkandoran sartzia dek.

—¿Zer eguingo diat ba?

—Utzi alde batera erdera eta itz eguin euskeraz, guchi badare, ondo, bestela...

—¿Bestela zer?

—Bestela deituko diagu.

Martín tiro edo Martín disparate.

P. M.

1902 ko Agorrrar-en 6an

ARAMAIO-ren deabrukeria (2)

—Ori da agurearen meia!

—¿Zein? ¿Aramaio?

—¿Aramaio dau izena?

—Angoa da ta...

—Arroaterdi astun ezta bera.

—Ez; baiña orren makar da orren zaar da orren triskill dakutsun agure eskale orrek, lengo gau baten maki-llaka apurtu zituan lau edo bost mutill-gazte sendoak, eta ganera chiss-eguin eutseen burutik beera.

—¿Bateko ori bota dozu ba, guizona, ta biribilla bota be!

—Banekian guzurtzat artuko zeus tala, baiña ezta guzurra. Guertaera ori ikusi ebenak eztira urrin bizi; orraitino, euren testigantza edo lekukotasun barik be sinistuko dozu azaldu daizudanean zelan izan zan.

—Ia ba, asi zaitez esaten, da ikusiko dogu sinisbiderik daukan ala ez.

—Ara ba: Len aitatu dodan gabeen eiegozan Urkiolako ostatuko suetean lau bosten bat mutill-gazte, arrokeria erioela, batak au ta besteak ori, inon direan ausardikeriak edo balenteke-riak esaten. Sendoak eurak eta, ganera barru-aldeak ondo berotuta Napparroako edari baltzaz, aupadaka ebilzan, inguruan ezegoala eurai aurre emoteko guizonik-eta, inok urten gure baeban urteteko-ta, eurai atzera eraguingo eutseenik ondiño-koan etzala jaio-ta... orretara arroen arruaz praketan be artu ezinik.

Arrokeri guzti onek ezeri-baga-koak zirean, bada euren entzulak iru edo lau emakuma, ostatuko morroi bat iruroguei urte ingurukoa ta baketsua bera, ta gure Aramaio zime-la zirean. Onek, alango baten, esan eutsan morroiari:

—Manu ¿gurok bisson artian le- puek berotu deioeguzan onei?

—¿Burutik ein iak ala? ¿Gu zer go- zak ba orrentzat? ¿Bai, mutillak iao- zak eurek orretarako!

—Ba ik gure espok, neuk eingo ioat.

—Eiñeik gurek bo; baia errezki agur eingutsek sekuleko Aramaio aldiari.

Aldeeguin eban sukaldetik Ara- maio orrek eta atari-aldeko eske- pean issil issillik aulki luze bi ze- rretara ipini, aupada-zantzoa jaurti, makilleagaz arrast eguin lurrean, da aotsa (boza) aldatuta esan eban dea- darka.

—¿Urten ona barriketan or dao- zan ollo-kumak!

Au entzun ordukosse, jagui muti- llak egozan lekuetatik eta amurratu ta, chimistak leguez urten eben ata- rira. Eskuko atsak be etzirean ikus- ten an da, jo eben bernazakiakaz aul- kietan, da lurrera jausi zirean bata bestean ganera, aieneka ta erdi arna- sa barik minen minaz. Inoz bernaza- kian olango blaustadarik artu dabe- nak, badaki min ori zein zorrotza ta zein eroan-eziña izaten dan. Bitartean agure gaiztoak ezaban galdu astirik; erabilli eban azkar makillea, erruki barik joten zituala buruan nai edo- zein lekutan. Eskaratzetik arguiakaz etorri zireaneko, eiotu zituan naikoa ta alboko guela batera sartu zan.

Erdi errenka ta buruak zaurituta ebilzan mutillak, eta guztiakana aguertu zan Aramaio be, sekulan plater bat apurtu espaleu leguez. Manu morroiak esan eutsan issillik belarrira.

—¿Ik ein dok demoniñokeria! Ia- kingo bailluek iakin... ire guizaissue.

¿Baiña nori buruak emongo eu- tsan Aramaio lango agure zaar koi- tau ichuradun bat izan zeitekeala alango barrabaskeriaren eguillea? Zerbait artetu zireanean makillatuak, guztiz asarre ibilli zirean eche-ingu- ruko ta eche-barruko bazterrak ara- tuten, ia aurkituten zituezan arerioak bertan zatituteko gogoaz, baiña.... inor bere ez. ¿Zelan, eurakaz batera baebillen arerioa bentasun (seriota- sun) andienagaz ziñotzeela: guñiizo- nak, mundu onetan asko ikesteko as- ko bizi, edo bestelan nok esango ieuskuan guri orretaiko gaiztakeria eitia burura etorri lekiola inoi?

Bein suetean batu zireanean, bu- ruetako odol-uneak osatuteko gauza- rik onena zer izan zeitekean eztabai- dan asi zirean atso-agure-mutillak. Aramaio zihotzeen:

—Jentiek, nik olango gauzetan zuek baino iakituria gueiao dauket, zuek baino gueiao ikusi dualako; ta neuk diñutsuet eztauela guizon el- duen chissa baino gauza oberik orre- tarako, ta chiss-oi bero beroik izen- ezkerro azkoz obeto.

Atsoak be sendotu eben erechi au, chissa langorik ezegoala atarako ta (1). Urten eben emakumok eta baka- rrik gueratu zireanean agure-muti- llak, Aramaio esan eban:

—Mutillak, ¿zetan arraio ibilliko gaituk katillu batera chissa ataraten? Neuk botakutsuet kontuz kontuz ba- kochai chiss apur bat, eta olan otzitu barik artukozue erremedieue.

—Errekoncho, ¿charrikeri ori be bai? erantzun eutsan mutill batek.

—¿Ze charrikeri? ¿Zer iaukek ba? Kuraziño gauzetan charrikeririk echaok, edo obeto esateko, charrike- riak izeten dozak guztiak, baia echo- zak inok aintzat artzen.

—Tire ba, tire ba.

Jezar-leku batera igon eban Ara- maio eta... eguitekoa eguin eben.

Andik lasterchu alde eguin eben mutillak, eta ziñoan agureak suetean:

—Arrocho ibilli zarie baia zeuenak badaruazuez, gaztiek eta senduek izen-arren. Zaarrak guñiela-ta zorrenbeste aupada entzun biar gue- induan ala? Zaarrai ichi bake ba- kien..., zaarrak asko iakiek-eta.

BLOA.

IBAPO ZIOKI!

Buruaren gañian arkaiz bat artuta, bi eskuakin sendo berari elduta,

(1) Ez uste izan au asmauriko gauzen bat dala. Neure ohiki-denporan ikusi nebazan neuk be atso batzuk chi- asaz bustiten ume bati jausita eguin jakon buruko au- ditu bat.

errio chiki garbi baten bazterrian, Periko ikusi det lengo artsaldian eta galdetu diot algaraz berari, ¿arkaitz ori artuta mutill zer aiz ari?

Nork erantzuten ditan aditu baiña len,

—¿Arrantzan! ¿Zer diabru! ¿ez alde ikusten?

—¿Modu ortan arrantzan?

¿Ai nere Periko!

eztek amorrai asko orla achituko

—Onla, izan nezakek arrapatzen lana,

¿baila bai zapaldure

eroritzen dana!

V. IRAOLA.

GURE ESKUTITZAK

Zarauztik

Nere jaun eta laguna; Bakoitzari berea bear zaio eman. IBAIZABAL-en 36 garren gueirako bialdu nuen es- kutitzan esaten nuen, Aguilafuente- ko markes jaunaren gurasoak erdal- dunak ziradela; ondoren jakin det be- re ama dala Azkoitiko Hurtado-ko alaba, euskaldun garbia, benetan iz- kuntza eder au maite duana. Markesa bera berriz esaten nuen emen jaio da- la baino Madrillen jaioa omen da; poz gueiago arkitzen da nere biotzean Madriltarra euskeraz itz-eguiten adi- tzean, baiña onek gogoratzen dit zeñen ezkergabeak gueren asko eus- kalerriko semeak gueren ama euska- rarekin, ta samintzen du nere biotza; ez nuen uste baiña aitortu bearrean arkitzen naiz Zarautzen ere badirala gurasoak beren seme alabai erderaz itz-eguiten diotenak; dudarik gabe orrela mintzatuko dira beren umeak ezjakinak ez irteteatik, nonbait ton- tolapikuen batzuek guera euskeraz mintzatzen guerenak, eta ontan arra- zoi daukate ¿zergatik uste dezute? zergatik beatzarekin beti bear guin- duzke markatu orrelako euskaldun erdalzaleak eta esan; ara or gure ama euskararen etsaierik audienak, erda- lerri guztiak baino kalte gueiago eguiten dute obek gure izkuntza mai- te garbiarentzat, guero arrituko gue- ra aditzean arako birau ta madarika- ziozko izketa aiek, bada euskeraz eztira esaten aiek, eta bai erderaz. Norbaitek esango du erdera gorro- tatzen degula; ez, ori ez, gorrotatu inor ez, baiña bai esan euskaldunak bear degula gueren izkuntza maite, itzeguin ere bai euskeraz echean, ka- lean, lagun artean eta edozein leku- tan; ezkerre orregatik izango ezjaki- ñago, utzi arako por supuesto, ya lo creo, primero piso, eta beste orlako erdera mordoillo oriek; izan gaitezen euskaldunak gueren eguite danetan.

Orain denbora asko eztala arkitu naiz Donostiko tranbian Aita kapu- chino batekin, eta nola eskuan nera-

(1) Paulino.

(2) Gaur eunen bat urte jazo eizan Urkiolan.

man IBAIZABAL, itzeguiten asi zan euskeraren gainean esaten zidala nola Kalifornian zegoan periodiku edo albistari bat egunero irtetzen zana euskeraz, eta ez IBAIZABAL bezela chikia, baizik aundienaren tamañu edo esteriakoa, berri askorekin, eta esaten zidan arritzen zala emen euskalerrian ez berri guetago errietatik IBAIZABAL-i emateaz; ondo euskaldun epelak gurendela. (Arrazoi zeukan Aita prailleak gure zorigaitzez).

Mariaren alabak illaren 8.ª egun dituzte eliz pestak Ama Birjinaren onran era onetan; goizeko 6 $\frac{1}{2}$ tan jaunartute guztiekikoa edo komunio generala, arratzaldean *vespera* ondolan egun du sermoia aita Baertel prailleak berak bakarrik dakien bezela; egun onetan prozezioa eguiten da erriko kalietan, joaten dirala nekachak kandelak eskuan dituztela, aurtan ezta egun eguraldi charra zegoalako.

Aita prailleak beren *provincial* antatu dute Aita Luis Arrue.

Chakolin ederra asi omendu Lo-bridgeko echean; eztet probatu baiña badaukat asmoa. Atzo goizean kiki-rriki jotzen zuan, baziran umore edo gogaldi onekoak. Agur, urrengo arte.

J. E.

ASTEKO BARRIAK

Domekan izan zirean Bilboko kai barrian trainuaren estropadak. Ondarrua, Elancho-be, Bermeo, Santurtze ta Zierbana sartu zirean guda orretan.

Guztizko ikusgarria egoan kaia; lagunez bete beterik an egozan ontzi lurrunezkoak

eta chalupak, ezin esan bestekoak zirean. Barriz, Portugaleteko burdin-nasan eta Arenetakoan egoan laguntza ikaragarria zan; guztia egoan baltzitu, eta urreratu ezker zerbaiz, buruz estaldurik ikusten zirean.

Burdin-bideetan eta tranbieta salduriko chantoletatik (1) kontuak aterata, uste da berrogueta amar millatik iruroguet millera lagun batu izango zireala.

Jakin ezker zelango jentea dan gure ichasaldekoa estropadaterako, ezta arrituteko gauzea orrenbeste lagun eurai beguraturera joatea. Pozgarria zan ikustea ontzi-choak chimistea leguez joaten guizon indartsu arek erraunakaz emoten eutsen bultzadeaz. Jenteak chaloka ta deadarka agur eguiten eutsen ichas-guizon ertsuak.

Ondarruakoak irabazi ebezan lenengo sari biak; bata milla pesetakoa ta sedazko banderea, bestea milla pesetakoa. Irugarren saria Santurtzekoak emon eutsen.

Guztiak ondo egun eben lana. ¡Zoriona guztia!

Portugaleteko pelota-tokian jokatu zan partidu eder bat eskuz domeka eguerdian; alde batetik zirean Baltasar Elgoibarkoa ta Susterra, bestetik Azkoitiko chikia ta Larrañaga Barbero ezizentzat daukana.

Oguei tantora izan zan, eta goizeko amaitetan asi zirean ordu bi lauren guchiagotan amaituten ebela.

Laurak jokatu eben ederto. Lenengo biak irabazi eben partidua; 13 tantoan egozan eta Barbero-a ta Chikia 17^{an}. Danak uste eben Chikiak eskuan eukala partidua, baiña Susterrak sartu eutsen bat ateraldi edo *saque* baten, eta guero Barberoak iru uts eta Chikiak beste iru uts egun zituztan, da 17.ª gueratu zirean.

Igande gauean Abran egun zan ichaz festarako ekarri zituzten Donostitik eun eta amar arrantzale guchi gora bera, eta itundurik emango ziozkatela jana, lo-tokia, eta 15 peseta. Ichuraz bear ziran baiña guetago ekarri ziralako edo beren orde besta batzuek emen billatu zituztelako, edo ezta kigu zergatik, esan digutenez guelena gueratu dira janik oirik eta pesetarik gabe.

Ekarri zituztenak esango du eztutela lanik egun eta beraz... Ori ondo zegoan Donostitik irten ezipalira; bein onera ezkeror, ezin lezake arrazoirik arkitu arrantzale guizarajoakin egun dutenari eutsiteko.

Domeka amalauan ospatuko da Donostian *orfeoi* batzaldia. Bilbotik doaz dagozan irurak. Lagun asko joango da emendik egun orretan, batzaldi eder ori ikustera.

(1) Chantelak *billete*-ak dira, guizonak.

Emen ibilli dira esaten Batzaldiko eraba-guillak Iruñako orfeoiaren alde dagozala; baiña umekeriak dira gure ustez, bada alan berba eguiten dabeen mutill gazteak, *Orfeon Bilbaino*-koak eurak, itandu deusegu ia zertatik ateraten eben ori, ta umekeriakaz bakarrik erantzuten dabea.

Pozik andienagaz irakurten dogu, Donostiako Biltoki nagusian ango *orfeoi*-ak eguingo daben jaisaldian euskerazko jostirudi edo *comedia* bat azalduko dala.

Onatiko euskal-jaletan Donostiarrak eguingo dituez ondorengo festa onek; 29 garren egunean Ikasteche andian jarriko dira; 1.º *Aitona*, Gamboarena; 2.^a *Praisiku*, eta 3.^a *Legorreko Arantzalia*, biak Artola-renak.

30 garren egunean; 1.º *Bishente*, Artolarena; 2.^a *Shordo*, Iraolarena ta 3.^a *Mariya*, Gamboarena.

¡Ederki, Donostiarrak! Jarraitu bide oratik eta euskaldun zintzo guzien chaloak eramango dituzte.

Afrika Egoaldean, Ingueles lurrean dago uri bat Rodesia derichona (2) ta ango alkate jaunak ikusirik chakur asko amurratuten dala, agundua emon eidutse bere azpi-koai uriko chakur guztiaq illteko.

Ainbatu edo *calcula*-ten dabe 80.000 chakur jausiko direala.

Katuak egongo dira pozik.

Erri-Batueta, *Chicago*-ko urian orri mol-datu bat zabaldu eida, nun iragarten dan anarkisten eskolaeche baten idiguietara edo asietara. Eskola orretan berbaldiak eguingo dira, ta anarkista irakurgaiak zabalduko dira; eztan esaten zetarako albisteak, baiña uste izateko da berbaldiak eta irakaspenak izango dirala anarkistak erakusteko zelan aut-egun *profinua*.

IGARKIZUNAK

I

Eguiten dakit kalte aundiak, mezere onak neurrigabiak, baita nasire

(2) Albistari batetik artuten dogu au; baiña guk da-Elgunex Rodesia ezta uri bat, erri asko artzen daben lur-une bat baiña.

goia ta biak aldizko indar izugarriak Igarotuz bide luziak, ematen ditut irabaziak, baiña baitare kendu biziak utzia negar urrikarriak. Ni gabe utsa dira ontziak chiki aundiak nai dan klasiak naiz legun bultza ipar aiziak. Lagunak ditut errotariak, chit maite naute tabernariak, erri aundiak, erri chikiak, nola morroiak ala nausiak eta azkenik mundu guziak.

II

DD EZ mandatu mandatu

V. IRAOLA.

Lengo astekoan epaiak: lenengoa, aukera da: Chori erreka nai badituzute, jan eta nai ezipadituzute utzi. Bi-garrena, Cherriaren umeak cherri kumeak.

LA EDITORIAL VISCANA derichon maldaguintzan Gran Via, 26 eta Ledesma, 25.

IBAIZABAL

BIZKAITARREZ ETA GUIPUZKOARREZ EGUINA

Euskalerrian 3 peseta urtean
Erdalerrian 6 . . .

Guei edo numero bakocha chakur chiki bat

Astean Asteangoa da, ta igandeetan edo domeketan urtetan dau

Suskriziño lekua: Bilbon, Dendari kalean (calle de la Tendería), 19

JAUN JOSÉ ASTUY-RENEAN

Redakziñoa: Bilbon, Tiboli, letra B, 2.º derecha

Iragarriak

1.º orrialdean peseta 1 lerroa
3.ª 0,20 .
4.ª 0,15 .

Beste klaseetako iragarriak itundu edo conbenidu bearrekoak izango dira

Aurretik pagau bear dira, bai suskriziñoak eta bai iragarriak